



O'ZBEK MILLIY LIBOSLARINI YARATISHDA GAZLAMALARNI AHAMIYATINI O'RGANISH

To'raboyeva Jasmina Turdi qizi
Termiz davlat universiteti talabasi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqola O'zbek milliy liboslarini yaratishda gazlamalarni ahamiyatini o'rganib chiqqan holda tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada O'zbek milliy liboslari qay tarzda shakllanganligi hamda uning milliy karakteristikasi, O'zbek milliy liboslarini tarixi va rivojlanishi xususida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: O'zbek milliy liboslari, adras, atlas, ipak, kimxob, beqasam, bo'z mato, tabiiy tola, sun'iy tola, banoras

STUDYING THE VALUE OF FABRIC WHEN CREATING UZBEK NATIONAL COSTUMES

ABSTRACT

This article was analyzed with a study of the value of fabric when creating Uzbek national costumes. The article also tells about how Uzbek national costumes were formed, as well as about its national specifics, history and development of Uzbek national costumes.

Keywords: Uzbek national costumes, adras, satin, silk, brocade, beqasam, gray fabric, natural fiber, artificial fiber, banaras

ИЗУЧИТЬ ЗНАЧЕНИЕ ТКАНИ В СОЗДАНИИ УЗБЕКСКИХ НАЦИОНАЛЬНЫХ КОСТЮМОВ

АННОТАЦИЯ

Данная статья была проанализирована с исследованием значения ткани при создании узбекских национальных костюмов. Также в статье рассказывается о том, как формировался узбекский национальный костюм, а также о его национальной специфике, истории и развитии узбекского национального костюма.



Ключевые слова: узбекские национальные костюмы, адрес, атлас, шелк, парча, бекасам, серая ткань, натуральное волокно, искусственное волокно, банарас

KIRISH

Odamning shakl-u shamoyili, bo'y-basti, ko'rinishi, jussasi, tusi, ko'z qarashlari, ovozi, tarovati, xullas, ichki va tashqi dunyosi u tavallud topgan, unib-o'sgan va kamolotga yetgan joyga monand bo'ladi. Yetti iqlim kishilari yetti xildir. Demak, odam o'z vatanining bir zarrasidir. Bizning har birimiz o'z yurtimizning bir zarrasimiz. Biz qayerda bo'lmaylik, o'zbekligimizni o'z tashqi qiyofamiz, so'zimiz bilan ifoda etamiz. Shunday ekan, bizning kiyinish madaniyatimiz ma'naviyatimiz

ko'zglasidir. O'zbek xalqining o'tmishdagi kiyim-kechaklari bilan bog'liq ma'lumotlarni arxeologik qazilmalar jarayonida topilgan qadimiy katta devoriy suratlar, turli buyumlarga tushirilgan tasvirlar, o'rta asrlardagi kitob miniatyuralari beradi. O'rta asrlarga oid miniatyuralar o'zbek kiyimlarining o'ziga xos uslubi, ya'ni tipi shakllanganligi va ular keyingi davrgacha saqlanganligini ko'rsatuvchi noyob na'munalardir.

MUHOKAMA

Xalqning kiyim-kechaklaridagi o'zgarishlar, asosan, XX asr boshlarida sezilarli ravishda namoyon bo'ladi va undagi transformasiya, asosan, shaharlarda ochiq ko'zga tashlanadi. XIX asrning birinchi yarmida O'rta Osiyoga Rusiyadan ip gazlama va boshqa matolarning keltirilishi sababli XIX asr oxiri va XX asr boshida mahalliy aholi orasida asosan fabrikada tayyorlangan ip gazlamalar: chit, bo'z, xom surpdan tikilgan kiyim-kechaklarni kiyish rasm bo'lgan. Boy-badavlat kishilar esa kimxob, ipak, atlas, duxoba, rang-barang movutlarni sotib ola boshlaganlar. Shunga qaramay, kosiblar dastgoxidan chiqqan mahalliy gazlama: mato, bo'z, nimshoyi kabi gazmollar (adras, beqasam, podshoi, kimxob, xonatlas, katakshoyi kabilar)ning turli xillariga ehtiyoj katta bo'lgan. Bugungi kun zamonaviy o'zbek liboslari shaklan katta o'zgarishlarga uchragan bo'lsa-da, an'anaviy bichim yangi ko'rinishlarda yashashda davom etmoqda. Ayniqsa mustaqillik yillarida milliy xunarmandchilikka bo'lgan e'tiborning kuchayishi milliy mato to'quvchiligining gurkirab rivojlanishiga turtki bo'ldi. Natijada milliy matolardan turli bichim va shaklda tikilgan liboslar kundalik va bashang liboslar qatoridan o'rin olib, an'ana va qadriyatlar asrlar osha yashab qolishini yana bir bor tasdiqladi. O'zbek milliy liboslarini yaratishda matoning qadri katta ahamiyat kasb



etadi. Mato tanlash o'zbek milliy liboslarini umumiy ko'rinishi, hissi va chidamliligiga katta ta'sir ko'rsatishi mumkin. An'anaviy o'zbek liboslarida ko'pincha ipak, paxta va baxmal kabi yuqori sifatli matolardan foydalaniladi. Ushbu matolar nafaqat kostyumlarning boyligi va nafisligini namoyish etadi, balki ularning qulayligi va uzoq saqlanib qolishiga ham hissa qo'shadi. Qolaversa, o'zbek milliy liboslarining madaniy-estetik elementlarini ifodalashda matoning rangi va naqshi ham katta ahamiyatga ega. Umuman olganda, o'zbek milliy liboslarini yaratishda matoning qadri ularning aslligi, go'zalligi va madaniy ahamiyatini saqlab qolishdadir.

МУХОКАМА

O'zbek milliy liboslarini yaratishda matoning ahamiyatini o'rganishda bir qancha omillarni hisobga olish zarur:

- Tarixiy ahamiyati: O'zbek milliy liboslarida ishlatiladigan matolar ko'pincha tarixiy ahamiyatga ega bo'lib, mintaqaning boy to'qimachilik merosini aks ettiradi. An'anaviy to'qish texnikasi, naqshlari madaniy an'analarni saqlab qolgan holda avlodlardan avlodga o'tib kelmoqda.

- Ramz va ma'no: O'zbek madaniyatida ayrim matolar ramziy ma'noga ega bo'lishi mumkin. Masalan, ipak juda qadrlanadi va boylik, nafislik va hashamatni ifodalaydi. Paxta, aksincha, amaliylik, qulaylik va kundalik kiyimni bildiradi.

- Hunarmandchilik: O'zbek hunarmandlarining mahorati va mahoratini namoyish etish uchun mato tanlash muhim ahamiyatga ega. Murakkab kashtalar, jo'shqin ikat naqshlari va o'ziga xos to'qimachilik namunalari mato tanlovi bilan ta'kidlanib, umumiy estetik jozibadorlikni oshiradi.

- Iqlim va funktsionallik: O'zbekistonning turli iqlimi va turmush tarzi mato tanlashga ta'sir qiladi. Paxta kabi yengil va nafas oladigan matolar issiqroq hududlar uchun ma'qul bo'ladi, baxmal va brokar kabi og'irroq matolar esa sovuq mavsumlarda issiqlikni ta'minlaydi.

- Barqarorlik va axloqiy mulohazalar: Barqaror moda amaliyotlari haqida xabardorlikning ortib borishi bilan milliy liboslarni yaratishda ekologik toza va axloqiy manbalardan olingan matolardan foydalanishga e'tibor kuchaymoqda. Tabiiy tolalar, organik bo'yoqlar va adolatli to'qimachilik yanada barqaror yondashuvga intilayotgan dizaynerlar tomonidan qadrlanadi.

Bu jihatlarni hisobga olgan holda o'zbek milliy liboslarini yaratishda foydalaniladigan matoning zamonaviy sharoitda madaniyatni saqlash, hunarmandchilik, ramziylik, funktsionallik va barqarorlikka mos kelishiga yordam beradi. Shuningdek, Buxoro, Samarqand, Qo'qon, Marg'ilon, Namangan va boshqa



shaharlarda an'anaviy o'zbek ipak (kanovuz, shoyi, xonatlas), nimshoyi (beqasam, banoras, adras) gazlamalardan tikilgan turfa kiyimlar boy-badavlat kishilar orasida rasm bo'lgan. Quyida mana shu matolarning ayrimlariga ta'rif beramiz:

- Beqasam - yo'l-yo'l gazmol bo'lib undan erkak, ayol va bolalar uchun kundalik kiyiladigan to'nlar, ko'rpa-ko'rpachalar tikishda foydalanilgan.

- Banoras - beqasamdan rang turlari bilan farqlanib, undan ayollarning ustki kiyimi bo'lmish paranji tikilgan.

- Parpasha - beqasamdan qalinroq mato bo'lib, u paranji, shuningdek, chopon tikishda ishlatilgan.

- Adras - abr iplar bilan gul solingan nimshoyi gazmol.

Shuningdek, kanovuz, shoyi, xonatlas, guldor kimxob, duxoba kabilar ham keng qo'llanilgan. Shoyi va nimshoyi matolar - beqasam, adras, yakruyo, kaltak shoyi, tovlanma shoyi, abrshoyi turli-tuman gullar solingan.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, ming yillik tarixga ega o'zbek liboslari, o'zbek xalqining tarixiy qadriyatlarini zamonaviy shukuhda dunyo bo'ylab yanada bardavom etmoqda. O'zbek milliy liboslarini yaratishda gazlamalarning ahamiyati beqiyos. Milliy liboslarni yaratishda qay turdagi gazlama, iplardan foydalanishimiz xalqimizning urf-odatlarini, an'analarini, milliy karakterkasini namoyish qiladi,

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Saydiganiyeva Azizaxon Saydinosirovna.....; O'zbekiston zamonaviy moda dizaynida milliy o'ziga xoslikni anglash jarayoni...; Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences Volume 2 | Issue 2 ISSN 2181-1784/ Scientific Journal Impact Factor SJIF 2022: 5.947 Advanced Sciences Index Factor ASI Factor = 1.7../ February-2022
<https://doi.org/10.24412/2181-1784-2022-2-575-583>
2. Mirzaeva ShaxrinsaAsqarova Munajat Husanovna; O'zbek milliy etno-liboslari tarixiga bir nazar...; "Oriental Art and Culture" Scientific-Methodical Journal Volume 3 Issue 1 / March 2022 <file:///C:/Users/user/Downloads/o-zbek-milliy-etno-liboslari-tarixiga-bir-nazar.pdf>
3. Nurullayeva Ruxshona....Surxondaryo vohasi milliy kiyimlarining shakllanish tarixi...Journal of universal scientific research..... SSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-3
<https://slib.uz/uz/article/view?id=23784>